

preden so izšle „Nemirne duše“ — je umrl Matavulj nagle smrti. Z njim je izginil zadnji predstavnik klasične srbske povesti, ki je v zadnjih štirih letih izgubila Veselinovića, Sremca, Markovića in Glišića. Klasicizem se je zibal v njihovi zibelki in bo najbrže legel tudi v njihov grob. Kdor bi naglo sodil Matavulja le po naslovu njegove zadnje knjige, bi se zelo zmotil: „Nemirne duše“ niso tiste nesrečne, v vsaki misli in slednjem čuvstvu razdvojene faustovske natore, ki jih je naš čas rodil v tolikem izobilju, da jih sedanja umetnost tudi hoté ni mogla prezreti, temuč le krepko razviti tipi, večinoma dalmatinski kmetje, ki se zde ravno zato „nemirni“, ker imajo ostro izraženo individualnost. Nemir je bolj pri Matavulju doma kot pri njegovih junakih. Dasi opisuje z ljubeznijo svoje originalne Zagorce, se mu prikrade včasí v lepi, živo-realistični popis beseda neke duševne superiornosti, ki obsodi njihovo čisto naivnost ali njih vdani „bogosizem“ in ne žali estetike nič manj kot pravice. Toda

to le včasí, v „nemirnih“ trenutkih. Sicer je Matavulj realist, — ali kakor že imenujete tisto umetnost, ki je najbližja odkriti, nenašemljeni natori — ki čuti s svojimi ljudmi vsako solzo in vsak smehljaj, a se vendar ne premakne s stališča neprizadetega opazovavca. Prejel je tisti nenavadni dar opazovanja, ki je določen le rojenim umetnikom in ki ustvarja iz bagatel neprecenljive vrednote. Psiholoških problemov ne ljubi in se mu tudi velikokrat ponesrečijo; v „Nemirnih dušah“ je komaj ena psihološka študija („Goba Mara“) in ta je gotovo najslabša izmed vseh desetih novel. Življenje mu ne obstoji iz dušeslovnih procesov — zdi se, kakor da je bil Maupassantove šole — temuč iz besede in dejanja, skozi katero proseva misel in čuvstvo kot solnce skozi oblake. Morda bi hotel kdo prisegati, da je jasno solnce lepše kakor tista pisana svetloba, ki trepeta skozi megle, toda pomniti je vendarle treba, da ima v umetnosti vsakdo „svoj prav“, in Matavulj ga ima še posebno. *Franc Bregar.*

Glasba.

Nove skladbe. Z naslovom „Slava Bogu“ je izdal p. Hugolin Sattner v tretjem natisu 14 svojih priljubljenih mašnih pesmi. — Anton Foerster je izdal šest ljubkih Marijinih pesem za tri ženske ali moške glasove z orglami.

Drugi zvezek mešanih in moških zborov Jakoba Aljaža (založila Katol. Bukvarna, II. zvezek) prinaša pet mešanih zborov („Pri zibelki“, „Cerkvica“, „Ne tožim“, „Oj planine“, „Oj z Bogom ti planinski svet!“) in dva moška zbora („Solskodomski mladini“ in „Na bregu“). — Anton Grum je za četverglasni moški

zbor sestavil „Venček narodnih pesmi“ (založila Katol. Bukvarna).

„Glasbena Matica“ je pričela izdajati skladbe pokojnega Ludovika Hudovernika, stolnega vikarja in kapelnika v Mariboru. „V celici“ je impozantna skladba. Moški zbor se menjuje z basovim solom, v katerem pripoveduje samostanski brat svoje hrepenenje. „Dva samospava“ p. Hugolina Sattnerja sta lični salonski točki. („Zaostali tič“ in „Naša zvezda.“) Zlasti „Zaostali tič“ je diven samospjev, poln čuvstva in nežnosti.

To in ono.

Nenravnost v umetnosti.

Pravosodni belgijski minister je pozval generalnega prokuratorja, naj poskrbi, da izginejo nenravne slike in knjige iz trgovskih izložeb. To novico so prinesli časopisi z dolgimi, kričavimi komentarji. Za in proti. Na eni strani bahav zagovor avtonomne umetnosti, ki ne pozna spon in vezi; če grdi ljudje po svoje pojmujejo umetnost, so krivi oni in ne umetnost sama, kakor ni solnce krivo, če odseva v mlaki — hiperkult umetnosti, l'art pour l'art. Na drugi strogi anatemi na vso moderno umetnost, ki je nenravna, brezverska, kozmopolitska, neestetična; grda, stokrat in tisočkrat rabljena ter zlorabljena beseda „moderna umetnost“ je sedaj že pojem, o katerem si sicer ni nihče na jasnem, a ki je sinteza vsega slabega in nepoštenega — podcenjevanje umetnosti. Pravica pa je, od najstarejših časov že tako navajena, potegniti meje v sredi.

Registrirajmo le, kar se je v novejšem času pisalo o tem. Prva številka letošnjega „Savremenika“, ki je glasilo

hrvatskih dekadentov po prepiru z „Matico“, je smatrala za potrebno, da utemelji svoj program proti raznim napadom. To težavno nalogo je prevzel prof. Natko Nodilo v članku „Sloboda volje u književnika“. Ko je vsa druga očitanja zavrnil kot neopravičena, je izpregovoril tudi o nenravnosti v umetnosti in tu je kot človek, ki pošteno ljubi resnico, moral priznati: „V naši knjigi je zavladao, morda pod vtisom nemejenega artizma, neko ljubezensko igračkanje. Zdi se nam, da je že do dolgočasnosti izpeta ne toliko ognjena strast srca, kot skozinsko materialno hrepenenje: i rdeče ustnice i deviške prsi i zavrela kri i vzplamenela lica. To ima najbrže nekaj lepega na sebi, toda, s krepkim glasom ponavljamo, to je zelo podobno staremu refrenu v svatovski pesmi: Hymen o Hymenaeae!... Dejali bi, da gre vzporedno s tistim hrepenenjem tudi enako pogansko mišljenje, ateistično ali skeptično. Latinski pesnik je zapel: Soles occidere et redire possunt. — Nobis, quum semel occidit brevis lux, — nox est perpetua una dormienda. — Da mi basia mille. To je torej stara pesem... Toda tej skladbi davnih in novejših mojstrov